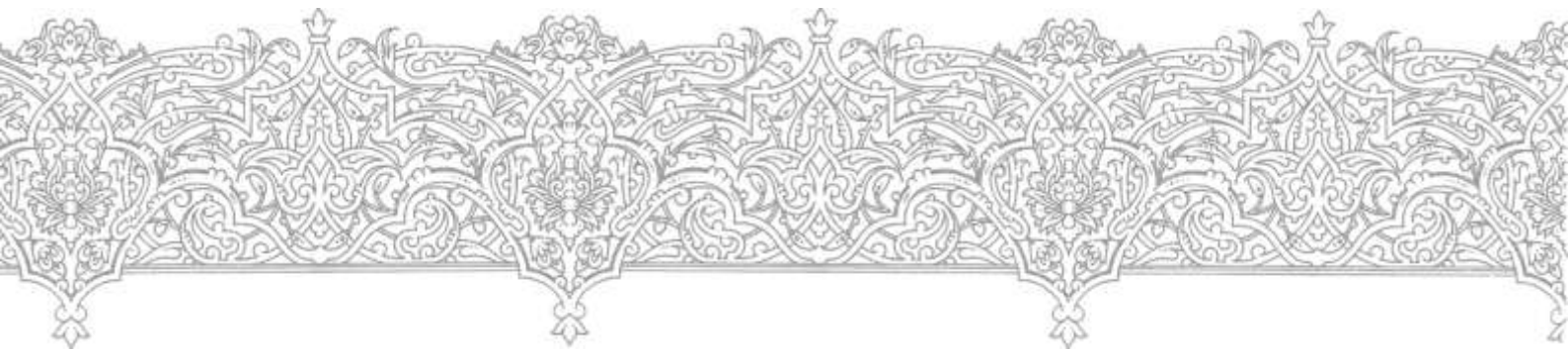

اردن در انتظار انقلاب تدریجی

دکتر محمد ایرانی

اردن در انتظار انقلاب تحریجی

International Union of Unified Ummah

مقدمه: تحولات اردن، اگرچه در نظر اول شبیه تحولات اخیر کشورهایی مانند مصر و تونس می‌نماید، اما واقعیت چیز دیگری است. دکتر ایرانی که چندین سال سفارت ایران در اردن را برعهده داشته، بحثی نسبتاً مفصل در این زمینه را در دومین اردوی آموزشی اتحادیه بین‌المللی امت واحده که تابستان امسال برگزار شد، ارائه داد. که در ادامه تقدیمتان شده است.

چقدر و چگونه؟

خاورمیانه در ماه‌های اخیر شاهد تحولات عمیق و استراتژیکی بوده است که این تحولات دو ویژگی مهم دارند؛ یکی سرعت تأثیرگذاری واحدهای مجزا بر یکدیگر است؛ یعنی هم سرعت در تغییر و هم سرعت در تأثیرگذاری. عواملی در این تأثیرگذاری نقش دارند که در رأس آنها ارتباطات جدید و تکنولوژیک از جمله شبکه‌های اجتماعی است که افراد مؤثر از این راه به راحتی به اخبار و اطلاعات دسترسی پیدا می‌کنند. ویژگی دوم، عبور سریع این تحولات از مرزهای جغرافیایی است. البته ویژگی‌های دیگری هم هست؛ مانند نقش پررنگ و محوری جوانان، فقدان رهبری در این انقلاب‌ها و مدیریت تحولات به‌صورت جمعی و ...

پیش از ورود به بحث اردن، به نکته‌ای اشاره می‌کنم. ما تحولات منطقه را با تعبیری مانند

یکی از مهم‌ترین شاخصه‌های این تحولات این است که اسلام‌گرایی دوباره فضای فعالیت پیدا کرده و تعیین‌کننده شده است؛ برای مثال جریان‌های اسلامی که قبلاً منزوی بودند یا حق فعالیت نداشتند، وارد میدان شده‌اند و جایگاه‌شان روزبه‌روز بارزتر می‌شود. اما این اصلاً به این معنا نیست که آنها به‌دنبال الگوگیری از ایران باشند. البته در اینکه فضای آنها اسلامی است و از برخی اصولی پیروی می‌کنند که ما پیش از انقلاب اسلامی تا زمان وقوع انقلاب داشتیم، شکی نیست؛ مانند حضور مسالمت‌آمیز و فعالیت بدون خشونت. بنابراین وقتی ما از خیزش اسلامی صحبت می‌کنیم، اولاً به معنای خیزش در کشورهای اسلامی است و ثانیاً به معنای شکل‌گیری جریان‌های اسلامی است که تا امروز در صحنه حضور نداشتند و الآن دارند جایگاه خودشان را پیدا می‌کنند؛ چون دغدغه آنها با دغدغه مردم در یک راستا قرار دارد و در نتیجه اکثر مردم کشورهای اسلامی به آنها توجه دارند.

اردن در انتظار انقلاب تحریجی

International Union of Unified Ummah

دومین گروه معترضان، سندیکاهای شغلی هستند؛ مانند سندیکاهای روزنامه‌نگاران، حقوق‌دانان، پزشکان، معلمان، صنعت کاران و ... که مسئولیت بسیاری از این سندیکاها، در دست طرفداران اخوان المسلمین است؛ مثلاً حقوق‌دان‌ها و سندیکای مهندسين به صورت سنتی همیشه از جریان اخوان بوده‌اند و البته سندیکاهایی مانند سندیکای روزنامه‌نگاران بیشتر لائیک هستند و دولت روی آنها تأثیر گذاشته است.

دسته سوم، احزاب چپ هستند که البته تعدادشان زیاد نیست و جاذبه زیادی در اردن ندارند؛ اما به هر حال وجود دارند. آنها شامل ده تا پانزده حزب هستند که همیشه گرایش مخالف با دولت اردن — نه حکومت اردن — را داشته‌اند و قدرت جذب هر کدامشان صرفاً در حد همان تعریف حزبی خودشان، یعنی حدود پانصد تا هفتصد نفر است و در کل تعیین کننده نیستند.

درواقع خط اصلی اعتراض در اردن را اخوان المسلمین پیش می‌برد و گروه‌های دیگر چون در مراحل اول انقلاب هستند، معمولاً قدرت اخوان را به رسمیت شناخته و پشت سر آن حرکت می‌کنند. حتی به لحاظ جایگاه رهبری و از نظر فکری، رهبران اخوان به مراتب قوی‌تر، شاخص‌تر و با سابقه‌تر از بقیه گروه‌ها هستند و قدرت جذب بسیاری دارند.

به هر حال این طور نیست که همه این جریان‌ها در پی انقلاب اسلامی باشند؛ کما اینکه مثلاً در بین نیروهای انقلابی مصر، ۱۰ تا ۱۲ درصد مسیحی هم هستند و آن طور که من با نیروهای انقلابی آنجا صحبت کرده‌ام، تکرار این ذهنیت، باعث سوءبرداشت مسیحیان می‌شود و در نتیجه حتی به ضرر جریان‌های اسلامی است.

خط اصلی اعتراضات اردن در دست اخوان المسلمین

در جامعه ما اطلاعات زیادی درباره اردن وجود ندارد؛ و در نتیجه انقلاب‌های کشورهای اسلامی دیگر را به اردن هم عمومیت می‌دهیم و فکر می‌کنیم هر اتفاقی که در مصر، یمن و لیبی می‌افتد، دیر یا زود در اردن هم اتفاق خواهد افتاد. بخش عمده‌ای از تحولات اردن برگرفته از همین اتفاقات منطقه است، اما بخشی هم منحصر به فرد است.

گروه‌های معترض در اردن به سه دسته تقسیم می‌شوند؛ یکی جریان اسلامی است که اخوان المسلمین نماینده آن، و شاخه سیاسی‌شان هم «حزب جبهه أمل اسلامی» است؛ بی‌تردید در حال حاضر و در شرایط قبل از تحولات عمیق در اردن، قوی‌ترین و منسجم‌ترین گروه اردن، اخوان المسلمین است که مجوز رسمی هم دارد.

اردن در انتظار انقلاب تحریجی

International Union of Unified Ummah

نام «السبیل» دارد که از صدر تا ذیل اعتراض به دولت است. اما این اعتراضات معمولاً به مسائل سیاسی مانند آزادی، مشارکت در قدرت، تغییر قانون اساسی، کاهش نقش پادشاه و ... کشیده نمی‌شد.

یکی از ویژگی‌های اعتراضات فعلی در اردن نسبت به اعتراضات قبلی، استمرار و تواصل اعتراضات اردن به تأثیر از تحولات اخیر است. در گذشته به مناسبت یک مشکل خاص اعتراض می‌کردند، اما در حال حاضر هر هفته بعد از نماز جمعه اعتراض می‌کنند و البته جنبش‌های دانشجویی وسط هفته هم اعتراض می‌کنند. یک تفاوت دیگر اعتراضات فعلی با اعتراضات گذشته که این هم متأثر از انقلاب‌های منطقه است، حضور بارزتر و برجسته‌تر جوانان نسبت به قدیمی‌هاست که البته جوانان هم در کنار همان جریان‌های قدیمی یا وابسته به آنها هستند.

گشت‌وگذار تیم دویت نفره پادشاه در مسئولیت‌های حکومتی

ویژگی و تفاوت مهم دیگر این است که به تأثیر از تحولات منطقه، سطح مطالبات معترضان بالا رفته و وارد حوزه‌های سیاسی شده است. سقف اعتراضات مردم تا همین چند ماه اخیر، «دولت» بود. برای مثال خواهان تغییر دولت سمیر

فعالیت‌های آنها بسیار مشخص است و خیلی راحت می‌توانند افراد را به مناسبت‌های مختلف جمع کنند. دلایل هم این است که مانند بسیاری از جاهای دیگر، این تحولات اردن را در مساجد یا بعد از نماز جمعه می‌بینیم. مرکز تجمع و تظاهرات هفتگی این اعتراضات همیشه جمعه‌ها از مسجد حسینی در میدان مرکزی شهر است که مردم از آنجا به سمت میدان شهرداری می‌روند.

دیکتاتوری در پوشش آزادی‌های ظاهری

در بسیاری از کشورها مانند مصر به خاطر شدت اختناق، مخالفان جرئت حضور در صحنه را نداشتند، اما در اردن این‌طور نبود. جریان اسلامی اردن، این اعتراضات را از قدیم داشته است. آنها معمولاً نسبت به مسائل مختلف اجتماعی عکس‌العمل نشان می‌دادند و بعد از نماز در خیابان‌ها اعتراض می‌کردند؛ با این تفاوت که آن اعتراض‌ها اولاً، محدود بود و ثانیاً، بیشتر برای خواسته‌های اجتماعی و معیشتی بود و کمتر وارد مسائل سیاسی می‌شد؛ مثلاً اعتراض به میزان کم حقوق، اعتراض به تأسیس کازینو و ... دولت هم نوعاً با این اعتراضات کنار می‌آمد تا بتواند فضا را کنترل کند و اعتراضات فراتر از این نرود. جالب است که جریان اخوان المسلمین هفته‌نامه‌ای به

اردن در انتظار انقلاب تدریجی

International Union of Unified Ummah

حلقه‌ای متشکل از ۱۵۰ تا ۲۰۰ نفر از نخبه‌های سیاسی اردن، مرتب در مسئولیت‌های گوناگون جابه‌جا می‌شوند و اصلاً چهره جدیدی روی کار نمی‌آید.

معامله مسئولیت در قبال سکوت

نکته جالب دیگری که معمولاً خود پادشاه در چنین مسائلی تعیین کننده است، بهره‌گیری از فرقه‌گرایی‌ها و اختلافات عشایر و قبایل اردن و نقش دادن به نمایندگان آنها در قدرت است. بافت و ساختار جامعه اردن، قبیله‌ای است. با اینکه بسیاری از آنها تحصیل کرده اروپا هستند، اما هنوز ساختار قبیله‌ای و آداب و رسومشان را حفظ کرده‌اند و در نتیجه چهارچوب بسیاری از قوانین هم براساس عرف قبیله است. در چنین ساختاری، رؤسای قبایل بسیار تعیین کننده‌اند. آنها چند نفر را به عنوان نمایندگان قبیله به دربار معرفی می‌کنند. در نتیجه به محض اینکه یک قبیله بخواهد اعتراض کند، دربار پست‌های مهمی مانند وزارت را به نماینده آن قبیله می‌دهد که این تا حدودی آرام کننده است. پادشاه اردن یا به اصطلاح آقای ملک تا همین چند ماه پیش از این شیوه‌ها به صورت بسیار دقیق استفاده می‌کرد و بدین صورت جلوی بسیاری از تحرکات علیه دولت را می‌گرفت.

الرفاعی به خاطر فساد بودند. پادشاه هم که اختیار تام دارد و انتخاب نخست‌وزیر هم با اوست، زمانی که فشار اعتراضات از یک حدی فراتر رفت، او را عوض کرد. خب وقتی دولت عوض می‌شود، چند تحول رخ می‌دهد؛ اول اینکه معترضان فکر می‌کنند به خواسته‌شان رسیده‌اند و تا حدودی آرام می‌شوند. بعد از آن تا این فرد برنامه ارائه بدهد، رأی اعتماد بگیرد و کابینه تشکیل بدهد، چند ماه طول می‌کشد. در اینجا اعتراضات مقداری کاهش پیدا می‌کند و به تدریج این وضعیت به یک روند تبدیل می‌شود. در عمر شصت و چندساله اردن، بیش از هفتاد دولت سر کار آمده‌اند؛ یعنی به طور میانگین هر سال یک دولت. دولت‌هایی بوده‌اند که بیش از دو سال بوده‌اند، اما دولت‌هایی هم بوده‌اند که بیش از دو ماه دوام نیاورده‌اند. به نظر من یک تحلیل دقیق این است که این وضعیت، روندی است برای کاهش اعتراضات به‌ویژه در دهه اخیر.

در آنجا نظام مشروطه برقرار نیست و در نتیجه پادشاه تعیین کننده اصلی است. فاصله میان پادشاه با بقیه ارکان کشور، بسیار زیاد است. او همه اختیارات را دارد؛ به راحتی مجلس را منحل می‌کند، نخست‌وزیر را تعیین می‌کند، تقریباً همه وزرا را تعیین می‌کند، رئیس مجلس سنا را تعیین می‌کند، و انتخاب رئیس پارلمان هم قطعاً با اشاره او انجام می‌شود. جالب اینکه تجربه نشان داده

اردن در انتظار انقلاب تحریجی

International Union of Unified Ummah

بیشترین تجمعات فلسطینی‌ها در دنیا، در اردن انجام می‌شود. درواقع دولت اردن در وضعیت حساسی نسبت به فلسطینی‌ها قرار گرفته، چون آنها تبدیل به اکثریت شده‌اند. درنتیجه اگر به گروه دوم تابعیت بدهد، آنها قطعاً به اکثریت اردن تبدیل می‌شوند و همه‌کاره خواهند شد. اگر هم تابعیت ندهد، آنها قصد بازگشت به فلسطین می‌کنند و دولت اردن به‌خاطر روابط خوبی که با اسرائیل دارد، باید فکر بازگشت را از سر آنها بیرون کند تا همان‌جا بمانند. یکی از طرح‌هایی که اخوان‌المسلمین در اردن دنبال می‌کند همین است که گروه دوم هم باید مانند بقیه از مزایا و خدمات اجتماعی استفاده کنند و در قدرت نقش داشته باشند.

سکوت مصلحتی اردنی‌تبارها در قبال حکومت

اردنی‌تبارهای اصیل همه دارای قبایلی هستند که بیشتر در جنوب کشور زندگی می‌کنند؛ یعنی بیشتر نزدیک مرزهای عربستان سعودی و دریای سرخ. در این مناطق شهرهای پیشرفته وجود ندارد و همان‌طور که گفته شد ساختارهای قبیله‌ای و عشیره‌ای به‌وضوح مشخص است. اما آنها حامیان اصلی نظام حاکم بر اردن هستند. علتش به‌لحاظ تاریخی، درگیری‌هایی است که

فلسطینی‌تبارها؛ اکثریت جمعیت اردن

جامعه اردن یک جامعه چندگونه با طیف‌های گوناگون است و حدود شش میلیون نفر جمعیت دارد که براساس نظر غالب، ۶۰ درصد آنها فلسطینی‌تبار هستند. البته دولت در بهترین حالت معتقد است که ۵۰ درصد هستند، اما واقعیت چیز دیگری است و حتی برخی از فلسطینیان آنجا می‌گویند ۷۰ درصد هستند.

علت حضور گسترده فلسطینی‌ها در اردن این است که اردن مرز گسترده‌ای با فلسطین دارد و زمانی که اسرائیل به فلسطینی‌ها فشار می‌آورد و آنها را اخراج می‌کند، آنها چاره‌ای جز مهاجرت به اردن نداشتند. البته غزه متفاوت است و صرفاً مرز کوچکی با مصر دارد، اما کرانه باختری فقط با اردن هم‌مرز است. فلسطینی‌هایی که در اردن هستند، دو گروه‌اند؛ یک گروه کسانی هستند که بعد از جریان یوم‌النکبه در سال ۱۹۴۸ به اردن کوچ داده شدند یا به هر شکل آنها را از فلسطین اشغالی اخراج کردند و آنها به اردن آمدند و توانستند تابعیت بگیرند. گروه دیگر، صرفاً کارت اقامت دارند و هنوز تابعیت نگرفته‌اند. بیشتر افرادی که در این دسته هستند، بعد از سال ۱۹۶۷ که دومین مرحله اخراج فلسطینی‌ها شروع شد به اردن آمدند؛ چون به‌خاطر توافقات بین‌المللی بنا شد در اردن به آنها اسکان داده شود.

اردن در انتظار انقلاب تدریجی

International Union of Unified Ummah

روستاهای نزدیک مرز. آنها به دور از نگاه طایفه‌ای معتقدند که باید تدریجی کار کرد، از این رو مطالبات بنیادین را مطرح نمی‌کنند که منجر به این شود که اصل وجود آنها را تهدید کند. این نگرانی همیشگی آنهاست که البته جای بحث دارد. این نگاه در بسیاری از قسمت‌های اخوان المسلمین غالب بوده و شاید امروز در اردن بیش از جاهای دیگر غالب است. نمونه‌ای که آنها مثال می‌زنند، همین است که امروز از خواسته‌های معیشتی و اجتماعی به خواسته‌های بنیادین و سیاسی رسیده‌اند. برای مثال امروز می‌گویند نخست‌وزیر باید توسط پارلمان انتخاب شود و دولت، دولت پارلمانی شود. آنها می‌گویند هر گروهی که در پارلمان بیشترین افراد را داشته باشد، باید نخست‌وزیر و رئیس پارلمان را انتخاب کند. این خواسته بسیار بحث‌برانگیزی است و اخوانی‌ها معتقدند یک گام بسیار بزرگ است؛ چون بحث بر سر کاهش قدرت پادشاه است؛ کاهش قدرت پادشاه، یعنی تعدیل قانون اساسی؛ تعدیل قانون اساسی، یعنی به فراندوم گذاشتن آن؛ برگزاری فراندوم هم، یعنی رأی اکثریت مردم که اکثریت هم فلسطینی‌تبارها هستند. بنابراین چالش فعلی دربار، برخورد با این مطالبات جدید است.

میان اردنی‌تبارها و فلسطینی‌تبارها پیش آمده و به لحاظ نظری این است که اگر فلسطینی‌ها قدرت بگیرند، اردن تبدیل به فلسطین دوم می‌شود و این یعنی همان وطن‌گزینی که اسرائیلی‌ها به دنبال آن هستند؛ وطن‌گزینی به این معناست که اسرائیلی‌ها معتقدند در حال حاضر که فلسطینی‌ها در اردن اکثریت را شامل می‌شوند، بقیه‌شان هم به اردن مهاجرت کنند و دولت تشکیل دهند تا دیگر ملت بدون وطن نباشد.

با این اوصاف دولت اردن برای اینکه مردم خودش را بترساند، می‌گوید اگر شما نسبت به مسائل بنیانی دولت نقد کنید، فلسطینی‌ها روی کار می‌آیند و دیگر فاتحه شما خوانده می‌شود. اینکه برخی می‌گویند چرا در اردن مانند دیگر کشورهای منطقه انقلابی رخ نمی‌دهد، به خاطر این است که نظام فعلی اردن تاکنون با همین حربه حفظ شده است و در نتیجه اخوان المسلمین هم نمی‌خواهند یک تحول بنیادی به صورت دفعتی انجام شود.

حرکت تدریجی اخوان المسلمین

اخوانی‌ها فلسطینی‌تبارند، البته اردنی‌ها هم در میان آنها هستند. نگاه طایفه‌ای در اخوان المسلمین کمتر است؛ چون از همه قشرها در میان آنها هستند؛ حتی از سوری‌تبارهای

اردن در انتظار انقلاب تدریجی

International Union of Unified Ummah

تشکیل داد که این کمیته می‌بایست توصیه‌هایی را به دولت ارائه می‌داد تا دولت آنها را بررسی کند. رئیس این کمیته تمام گروه‌های مختلف جامعه اردن را به این کمیته دعوت کرد. آنها بعد از یک ماه، سندی را شامل توصیه‌هایی به دولت تهیه کردند که یکی از این توصیه‌ها انحلال پارلمان بود؛ این یعنی اعتراف نسبی حکومت به برخی از تقلب‌ها در انتخابات و نیز مطلوبیت این خواسته معترضان. این بار انتخابات نباید به صورت یک رأی برای هر نفر باشد، چون اگر این طور باشد بیشتر منتخبان حامیان حکومت خواهند بود. اما اگر اجازه بدهند گروه‌های گوناگون لیست ارائه بدهند، اخوانی‌ها در بیشتر جاها می‌توانند حضور پیدا کنند و مبارزه وارد مجلس خواهد شد. چند توصیه دیگر هم در آن سند هست؛ مثلاً در مورد قانون انتخابات یا تعدیل احزاب و چگونگی فعالیشان.

دولت این سند را به ملک ارائه داده و ملک پس از بررسی آن کمیته‌ای از حقوق‌دانان تعیین کرد برای تعدیل همین موضوع. در نتیجه بسیاری از ناظران معتقدند اردن به زودی تحولاتی جدی و اساسی را ذیل حکومت پادشاه تجربه می‌کند. اگر انتخابات جدید صورت بگیرد، قطعاً اکثریت مجلس را مخالفان تشکیل خواهند داد؛ و اگر ریاست مجلس را هم اکثریت مجلس تعیین کند، این یک پیروزی بزرگ است که یکی از ارکان

آزادی زندانیان سیاسی و انحلال

مجلس؛ اولین خواسته‌های معترضان

دولت در مرحله اول در مقام پاسخ‌گویی به خواسته‌های عمومی برمی‌آید، که یا موفق می‌شود و می‌ماند، یا موفق نمی‌شود و پادشاه، دولت را عوض می‌کند و امتیازاتی را به معترضان می‌دهد. یکی از اولین خواسته‌هایی که بعد از تحولات اخیر در اردن مطرح شد، بحث آزادی زندانیان سیاسی بود که از عهده دولت خارج بود؛ چون بحث سیاست داخلی مطرح نبود. مسئله اینجا بود که بسیاری از زندانیان به خاطر مسائل خارجی مانند اعتراض به اسرائیل و حتی عملیات در اسرائیل دستگیر شده بودند و دولت نسبت به آزادی آنها مقاومت می‌کرد. اما هفته دوم که اعتراضات فراتر رفت، پادشاه دستور داد تعداد زیادی از زندانیان را آزاد کنند. این یک سوپاپ اطمینانی بود به مطالبات عمومی مردم.

در مورد مجلس نیز معترضان خواهان انحلال مجلس و برگزاری انتخابات جدید بودند؛ چون این مجلس با یک انتخابات تقلبی تشکیل شده بود و اکثر اعضای آن، حامیان حکومت بودند. معترضان دو تا سه هفته اصرار زیادی روی این مسئله داشتند. دولت هم که نمی‌توانست کاری کند رفت سراغ پادشاه، آقای ملک هم کمیته‌ای را به نام «گفت‌وگوهای ملی» به ریاست مجلس سنا

اردن در انتظار انقلاب تحریجی

International Union of Unified Ummah

بازگردد و این اختیارات به مجلس داده شود تا شرایط بدتر از این نشود.

وقتی دولت اردن، مسئولان پلیس

امنیتی را محاکمه می کند

شرایطی را که گفتیم، باید در کنار دو نکته قرار بدهیم تا وضعیت متفاوت اردن نسبت به کشورهای مانند مصر و تونس را بهتر بفهمیم؛ نکته اول اینکه دولت اعتراضات را کنترل کرده و درگیری‌ها در برخوردها و نزاع‌های میان مخالفان و نیروهای امنیتی، بسیار محدود و حداکثر در حد ضرب و جرح بوده و تا امروز کسی کشته نشده است. زمانی که من آنجا بودم، می‌دیدم زمانی که اعتراضات بالا می‌گرفت، دولت به نیروهای امنیتی دستور می‌داد این افراد را هدایت کنند و در این میان هیچ اتفاقی هم نمی‌افتاد و حتی به قول یکی از روزنامه‌های اردن، مردم و نیروهای امنیتی آب‌میوه و خوراکی‌شان را با هم تقسیم می‌کردند. درواقع دولت اصلاً اجازه برخورد مستقیم را نمی‌داد؛ چون با سرانشان توافق شده بود که اعتراضات در یک چهارچوب و محل تعریف‌شده صورت بگیرد. خب با توجه به سرکوب مخالفان در کشورهای منطقه، این نکته بسیار مهمی در اردن است. این برخوردها تا چند ماه قبل، که نیروهای امنیتی در یک تظاهرات به

کشور در اختیار مخالفان قرار خواهد گرفت؛ و اگر نخست‌وزیر را هم مجلس تعیین کند، این هم گام دوم خواهد بود و دو قوه مقننه و مجریه در اختیار مخالفان قرار خواهد گرفت.

ترندهای حکومت در برابر مخالفان

حال از سوی مقابل چه ترندهایی اندیشیده شده است؟ بسیاری معتقدند اعطای اختیارات به مجلس، مشکل خاصی برای حکومت اردن ایجاد نمی‌کند؛ یعنی اینکه پادشاه مجلس را منحل کند، رفراendum برگزار کند و حتی با تعدیل قانون اساسی موافقت کند. اما در مورد انحلال مجلس باید بگوییم در دوره ملک حسین، شش بار مجلس منحل شده و در دوره همین آقای ملک عبدالله هم دو بار؛ بنابراین سابقه سوم انحلال مجلس هم می‌تواند باشد؛ یعنی اگر بعد از انحلال، فشارهای مجلس به پادشاه بالا برود، او می‌تواند دوباره مجلس را منحل کند. در مورد تعدیل قانون اساسی و کاهش اختیارات پادشاه هم بسیاری معتقدند که امکان این کار وجود دارد؛ چون اردن یک قانون اساسی مربوط به سال ۱۹۵۲ داشت که براساس آن اختیارات در دست مجلس بود، اما وقتی ملک حسین روی کار آمد، این اختیارات را به انحصار خودش درآورد. بسیاری از حقوق‌دان‌های اردنی معتقدند امکان این هست که قانون اساسی فعلی به همان قانون قبلی

اردن در انتظار انقلاب تحریجی

International Union of Unified Ummah

نظام پادشاهی کشورشان متفاوت است و ریشه در گذشته و نیز ریشه در ظلم به اکثریت مطلق مردم و دخالت‌های خارجی در کشورشان دارد. اما اعتراض در کشورهایی مانند قطر، کویت، مغرب و حتی عربستان، بسیار جزئی است و نیاز به بررسی عمیق دارد که مجال آن نیست. برای مثال عده‌ای معتقدند این موضوع ناشی از یک مسئله ذهنی و روانی است؛ یعنی در نظام‌های جمهوری، مردم انتظار تغییرات دوره‌ای دارند که وقتی انجام نمی‌شود، بعد از مدتی اعتراض می‌کنند. اما در نظام پادشاهی، وقتی مردم می‌دانند پادشاه پابرجاست و اگر حکومت مشروطه هم باشد، پادشاه زیاد وارد حوزه اختیارات دولت نمی‌شود، دولت‌ها هم مدام عوض می‌شوند و مطالبات مردم هم نوعاً مطرح می‌شود، دیگر اعتراض جدی نمی‌کنند.

یک سال صبر برای تحولات اردن

در وضعیت فعلی اردن، یک حربه حکومت این است که خود پادشاه از معارضان اصلی دعوت می‌کند و با آنها مذاکره می‌کند. پادشاه از این کار دو هدف دارد که به آن می‌پردازیم. در چند ماه اخیر چندین بار از رهبران اخوان المسلمین دعوت کرده تا با هم مذاکره کنند. هدف اصلی این است که اگر آنها حاضر شدند وارد قدرت شوند، هفت وزارتخانه را به آنها بدهد. اما اخوانی‌ها بسیار

روزنامه‌نگارها حمله کردند و حدود بیست نفر را مجروح کردند، جدی نبود. جالب اینکه دولت موضع درخور تأملی در قبال این درگیری گرفت؛ موضعی که معمولاً در کشورهای عربی دیده نمی‌شود. دولت اول رسماً پذیرفت مقصر بوده و از همه خبرنگارها و سندیکای آنها عذرخواهی کرد. بعد دستور بازداشت چهار نفر از مسئولان پلیس امنیتی را که مرتبط با این ماجرا بودند، صادر کرد و آنها را به دادگاه معرفی کرد. بعد هم شعارهای مردمی دادند و گفتند ما خودمان با مردم هستیم و اینها باید محاکمه شوند. خب مطمئناً چنین اقداماتی باعث فروکش کردن خشم مردم می‌شود.

اعتراضات هنوز به دربار نرسیده

نکته دوم اینکه تاکنون هیچ گروهی از مخالفان سطح مطالبات خودشان را وارد حوزه دربار نکرده‌اند و بحث اسقاط نظام را نداشته‌اند؛ اگر هم اعتراضات مخالفان وارد حوزه دربار شده، در حد مطالبات جزئی بوده است. همان‌طور که گفتیم، اخوانی‌ها معتقدند شرایط اردن متفاوت است و در نتیجه باید گام به گام جلو بروند. این وضعیت تاحدی به نوع حکومت‌های پادشاهی در کشورهای عربی برمی‌گردد. تحولات منطقه عموماً در نظام‌های جمهوری صورت می‌گیرد، اما نظام‌های پادشاهی به‌نوعی توانسته‌اند خودشان را حفظ کنند. البته بحث اعتراض مردم بحرین به

اردن در انتظار انقلاب تدریجی

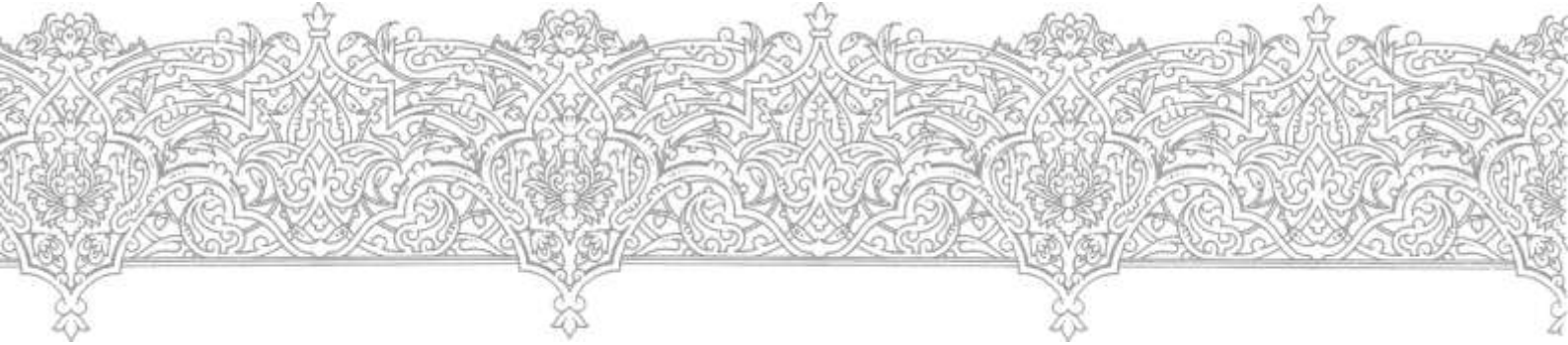
International Union of Unified Ummah

معارضان فلسطینی تبار که اگر حکومت را به دست بگیرند به زعم آنها ممکن است همه چیز را به نفع خودشان صادره کنند. درواقع این بحث نژاد در اردن بسیار ریشه‌ای و عمیق است؛ البته این بحث در رسانه‌ها مطرح نمی‌شود، بلکه شما وقتی با دو طرف مفصل صحبت می‌کنید، این اختلافات ناخودآگاه از درون بحث بی‌رون می‌آید. حتی وقتی فردی به یک اداره مراجعه می‌کند، اولین چیزی که آن کارمند در ذهنش ارزیابی می‌کند، اصالت آن فرد است و براساس همان کارش را پیش می‌برد. این قضایا به بقای دولت کمک می‌کند.

بالین حال اگر بخواهیم یک ارزیابی مختصری درباره آینده اردن ارائه بدهیم، این است که اگر این تحولات به همین صورت جلو برود و استمرار داشته باشد، حاکمیت ناگزیر است یک‌سری امتیازاتی بدهد. در نتیجه ما تا یک سال آینده شاهد تحولاتی به سود مردم خواهیم بود.

عاقلانه و آگاهانه این پیشنهاد را نپذیرفتند و گفتند سعی می‌کنیم معارض بمانیم تا اینکه با ورود به دولت، حامی نخست‌وزیر بشویم. به هر حال پادشاه یا موفق می‌شود این امتیازات را به اخوانی‌ها بدهد که در آن صورت طرح خود را جلو برده است، یا اینکه سعی می‌کند با روش‌هایی در میان گروه‌های معارض — که اخوان المسلمین یکی از آنهاست — اختلاف ایجاد کند؛ مثلاً سعی می‌کند با جذب برخی از گروه‌ها به قدرت، کاری کند که بقیه آنها را حکومتی بخوانند و فضای اختلاف شکل بگیرد؛ این فضا، زمان بسیاری را از معترضان می‌گیرد.

با توجه به فضای فعلی، اولاً، تصور من این است که اسقاط نظام حکوت اردن در آینده نزدیک، زیاد محتمل نیست؛ چون خواسته اصلی‌ترین گروه‌های معارض هم در شرایط فعلی این نیست و می‌خواهند به تدریج پیش بروند و امتیازات مرحله‌ای بگیرند. تدریجی بودن تحولات اردن دوطرفه است؛ نه معارضان تسریعی در این کار دارند و نه حاکمیت عجله‌ای در اعطای امتیازات دارد. دوم اینکه به دلیل حمایت دربار از اردنی‌تبارها و حمایت متقابل آنها از دربار پادشاه، این فضای معارضه هرچقدر هم جلو برود، عمومیت ندارد. چون بالاخره اردنی‌تبارها از آینده‌شان می‌ترسند. آنها معتقدند نظام فعلی هرچه هم باشد منافعشان را بهتر تأمین می‌کند تا

المجمع الدولي للامة الواحدة
INTERNATIONAL UNION OF UNIFIED UMMAH
اتحاديه بين المللى امت واحده

واحد فرهنگى و آموزش
اتحاديه بين المللى امت واحده
٥٢١ - ٦٦٤٨٤٦٧٥
www.unified-ummah.com